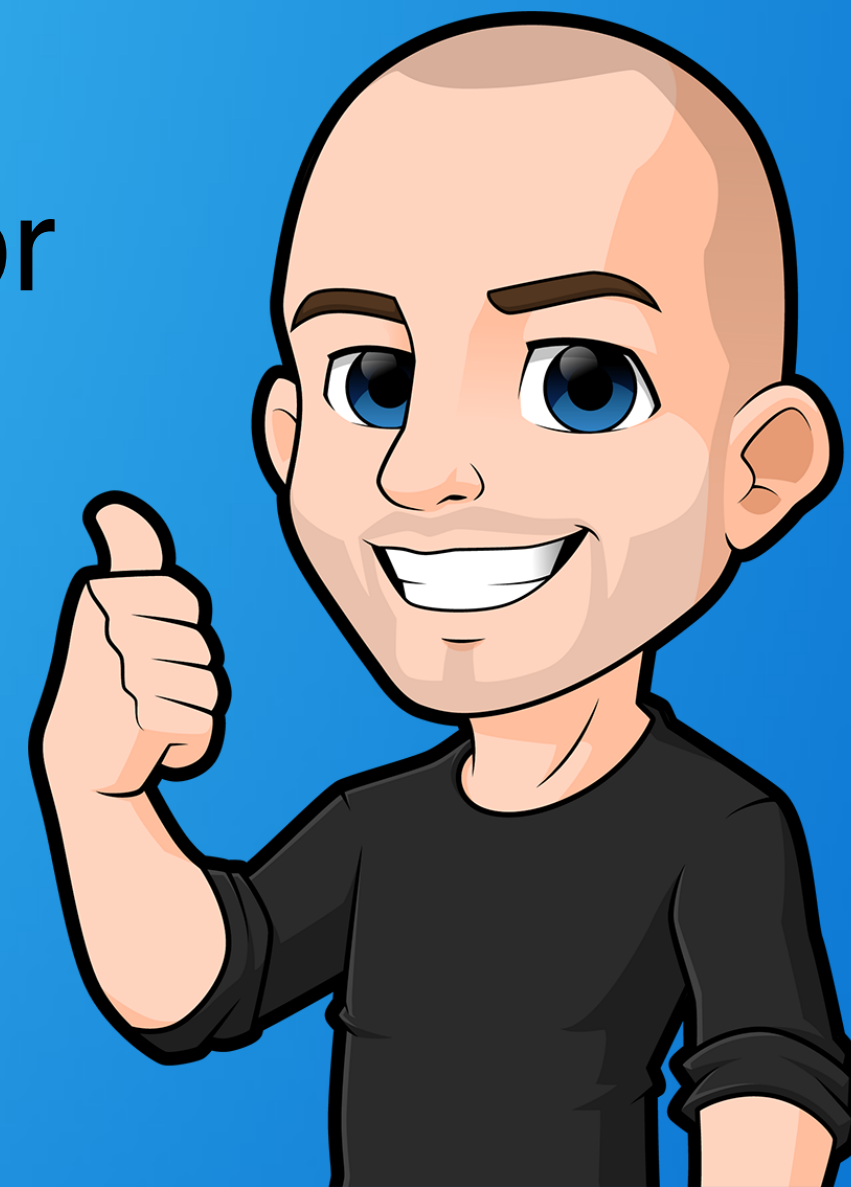

LEERDOELEN

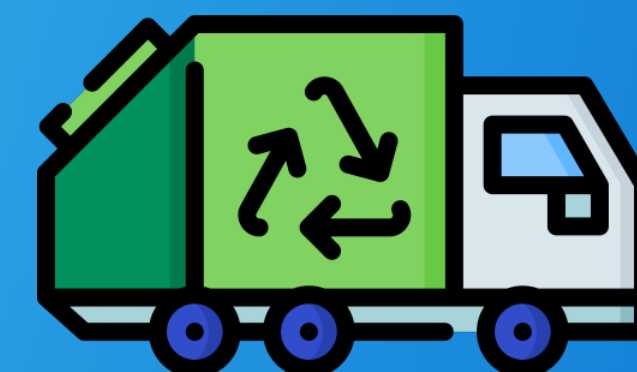
Ik kan laten zien dat ik...

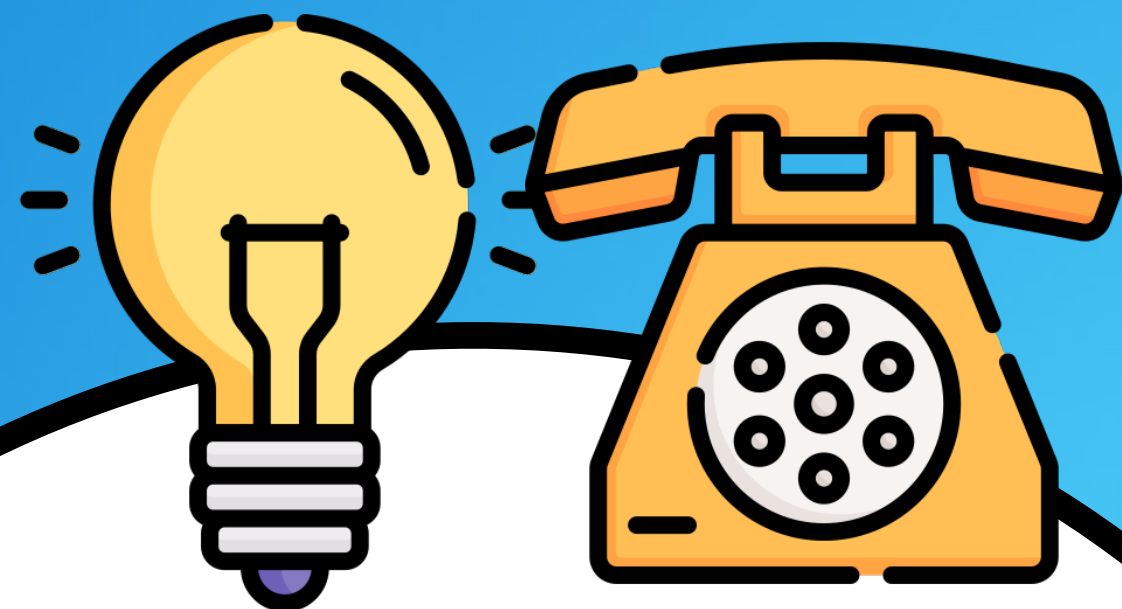
- A. het verschil ken tussen de collectieve sector en de particuliere sector
- B. met een voorbeeld uit kan leggen wat privatisering betekent
- C. een aantal manieren kan noemen hoe de overheid de bevolking kan stimuleren om goede keuzes te maken
- D. uit kan leggen hoe marktwerking de prijzen in de particuliere sector bepaalt

OVERHEID

COLLECTIEVE VOORZIENINGEN

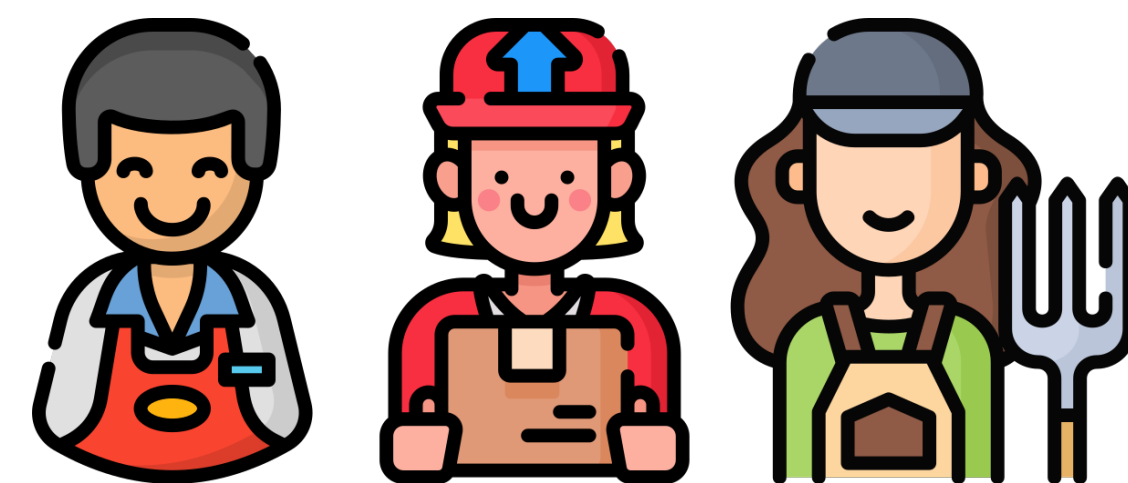

COLLECTIEVE SECTOR

GEEN WINST

(Ook wel; publieke sector)

PRIVATISERING

PARTICULIERE SECTOR

WEL WINST

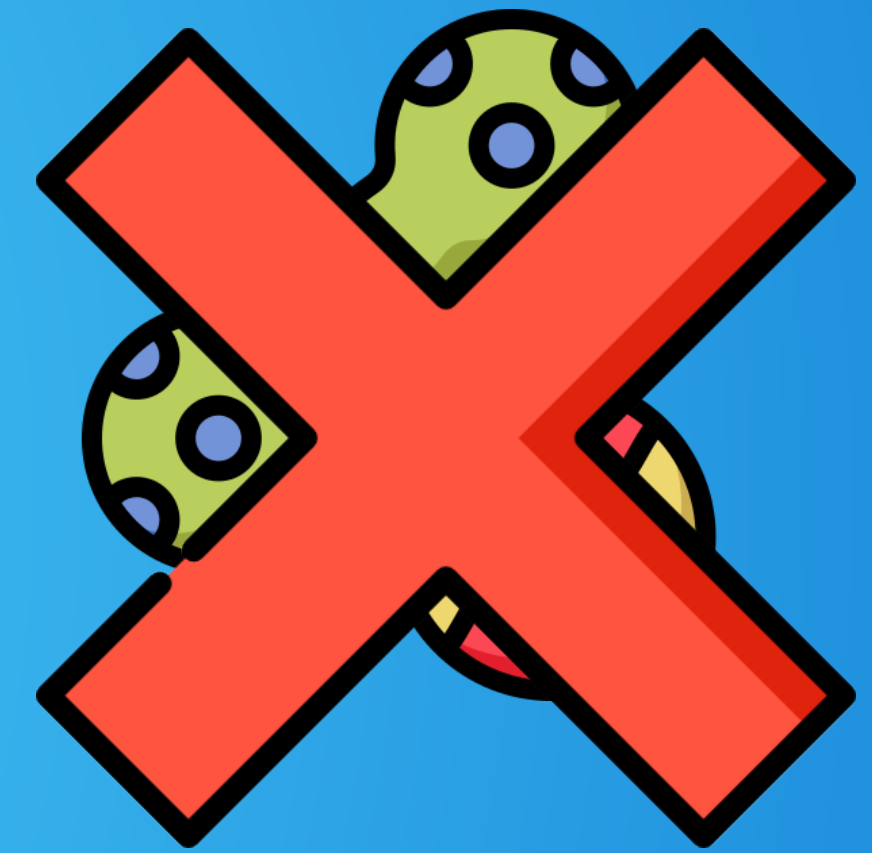
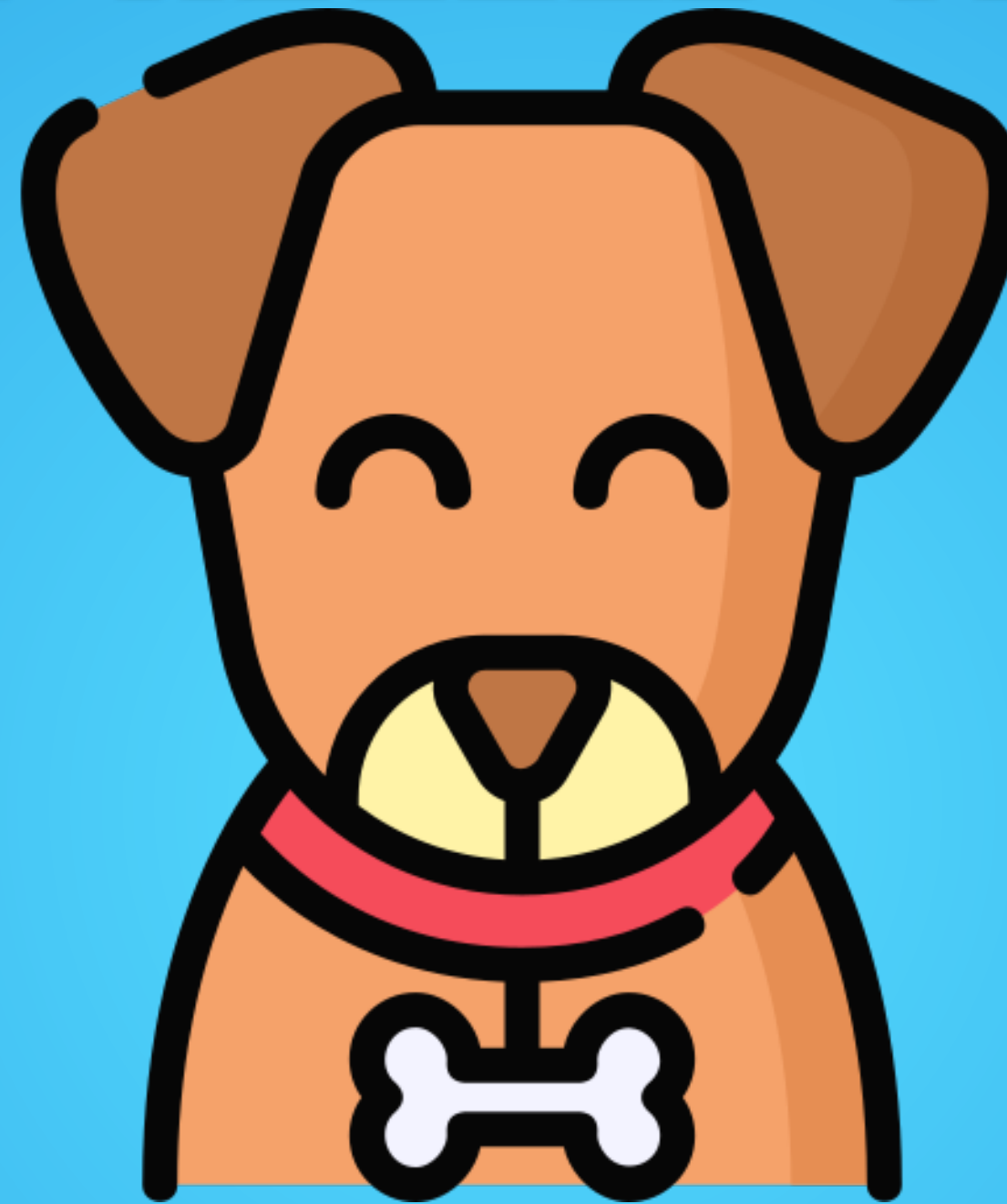
(Ook wel; marktsector)

HOE KAN DE OVERHEID DE BEVOLKING STUREN OM GOEDE KEUZES TE MAKEN?

Goed gedrag belonen

Door bijvoorbeeld subsidies te geven aan bedrijven die milieuvriendelijk produceren of consumenten die zonnepanelen kopen.

Slecht gedrag bestraffen

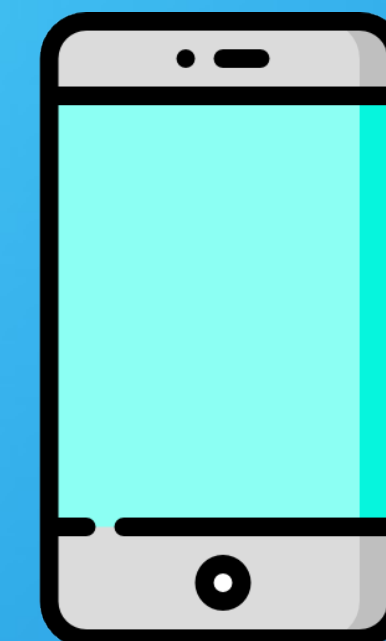
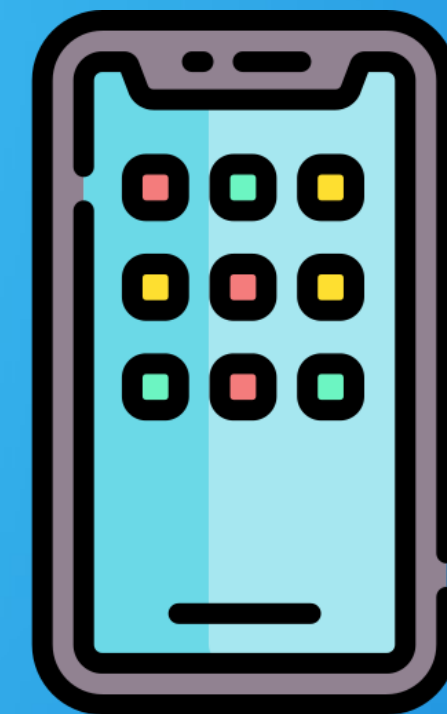
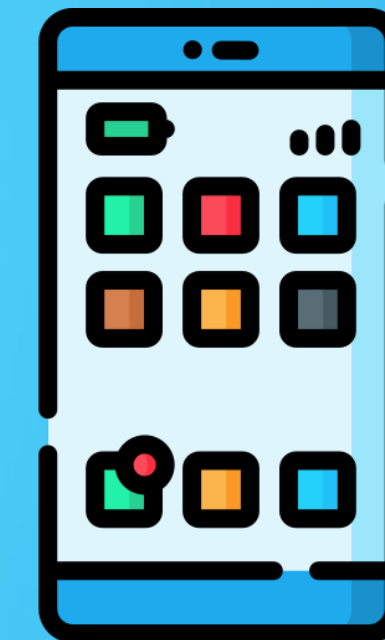
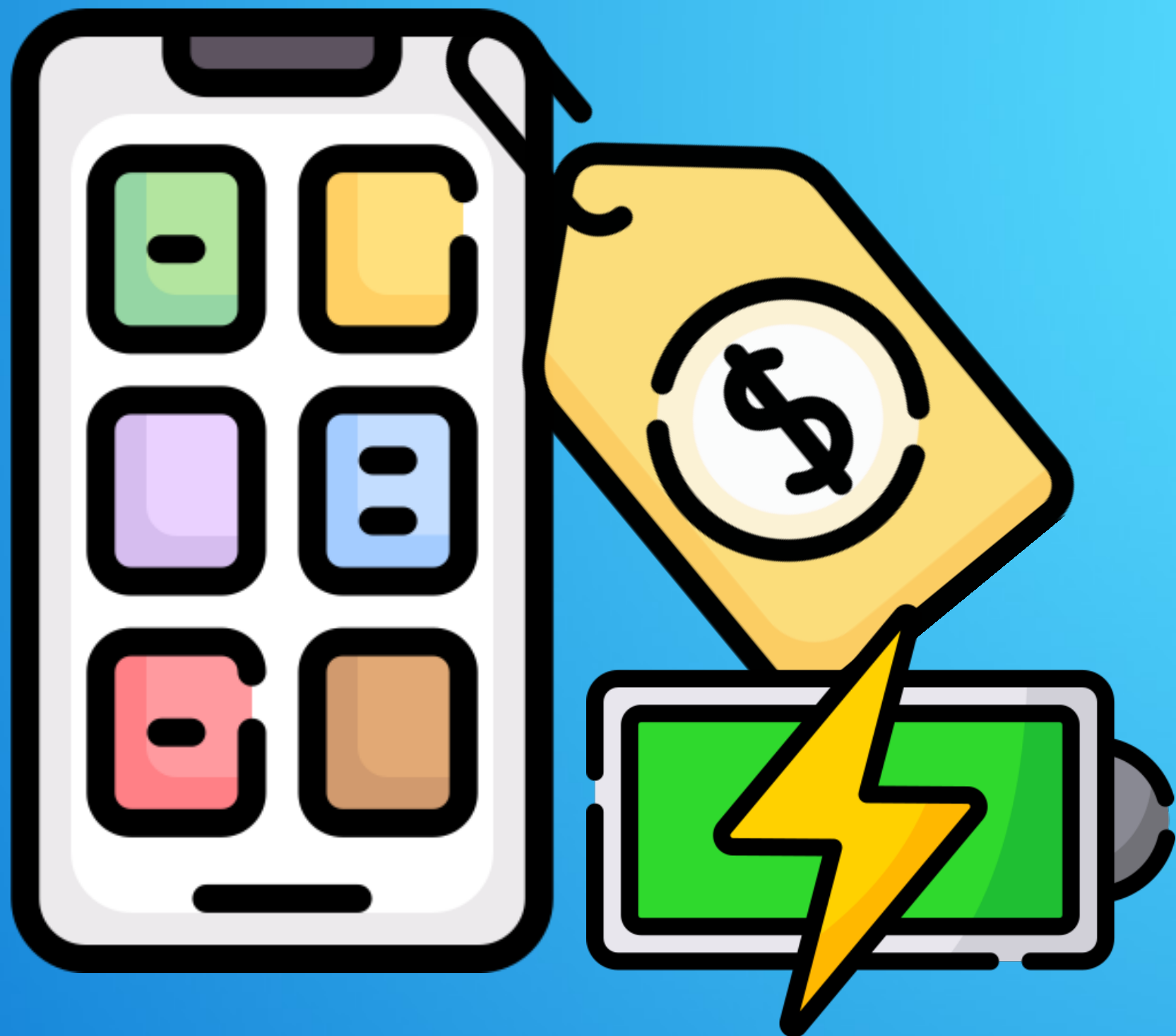
Door bijvoorbeeld accijns te heffen op producten die schadelijk zijn voor het milieu of onze gezondheid (zoals benzine en tabak).

DE PARTICULIERE SECTOR

... bestaat uit de burgers en bedrijven.

Deze bedrijven willen winst maken en zo ontstaat er marktwerving.

Dat betekent dat bedrijven concurreren op gebied van prijs en kwaliteit.

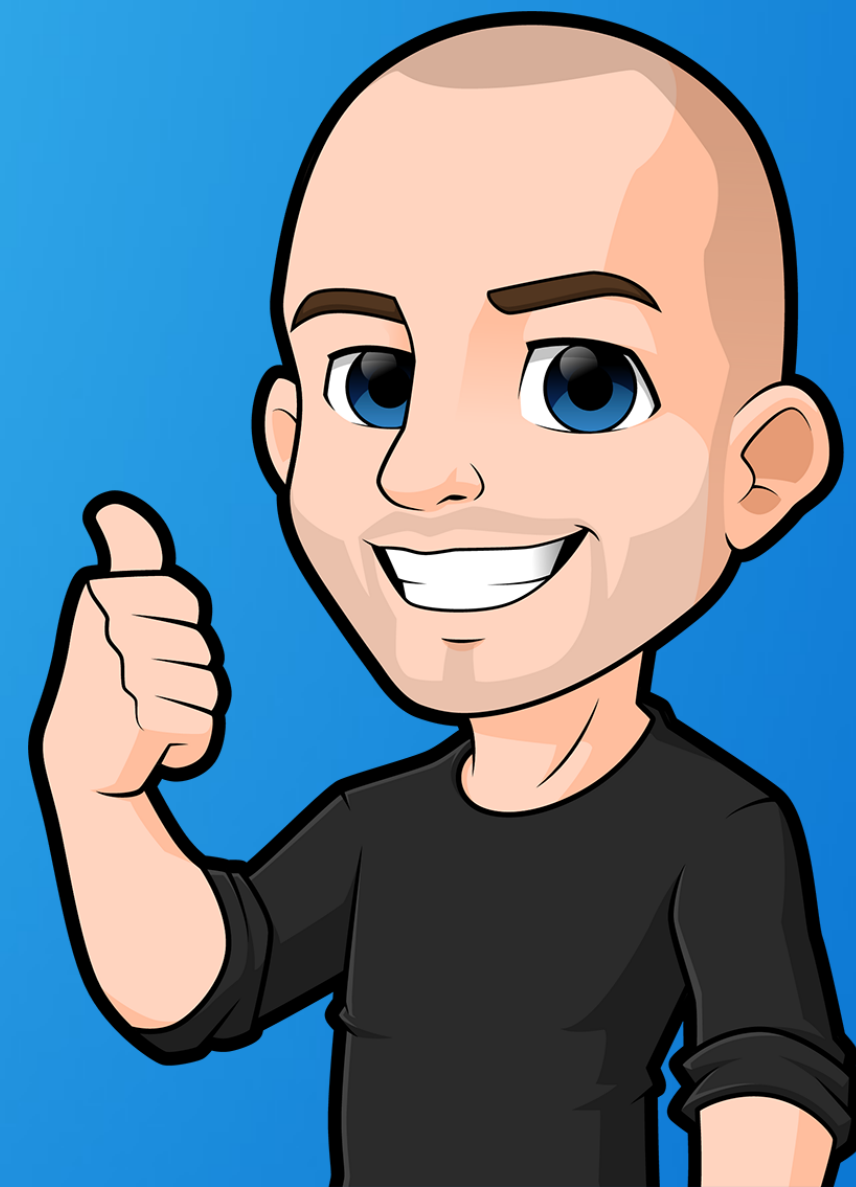

LEERDOELEN

Ik kan laten zien dat ik...

A.een aantal kenmerken kan noemen van een vrijemarkteconomie,
planeconomie en een sociale markteconomie

B.drie belangrijke instanties ken die de overheid kunnen adviseren en
kort kan uitleggen hoe ze dat doen

OVERHEID & ECONOMIE

1. Wanneer prijzen volledig door vraag en aanbod bepaald worden en de overheid niet ingrijpt, noemen we dat een **vrijemarkteconomie**.
2. Wanneer de overheid bepaalt wie er iets mag produceren, hoeveel en tegen welke prijs, spreek je van een **planeconomie**.
3. In Nederland hebben we een tussenvorm; de **sociale markteconomie**.
Prijzen worden door de markt bepaald, maar soms grijpt de overheid in:
 - Minimum / maximumprijzen
 - Regels voor o.a. het minimumloon, arbeidsomstandigheden en uitkeringen.

ADVIES

Er zijn drie belangrijke instanties die de overheid informeren en adviseren:

CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek)

Verzamelt cijfertjes over o.a. economische veranderingen en werkgelegenheid.

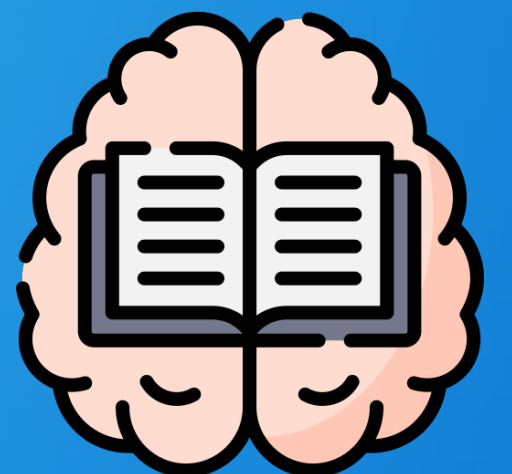
CPB (Centraal Planbureau)

Onderzoekt wat de gevolgen van nieuwe overheidsplannen zijn.

SER (Sociaal Economische Raad)

Adviseert over onderwerpen als werkgelegenheid, lonen en uitkeringen. Bestaat uit werkgevers, werknemers en onafhankelijke deskundigen.

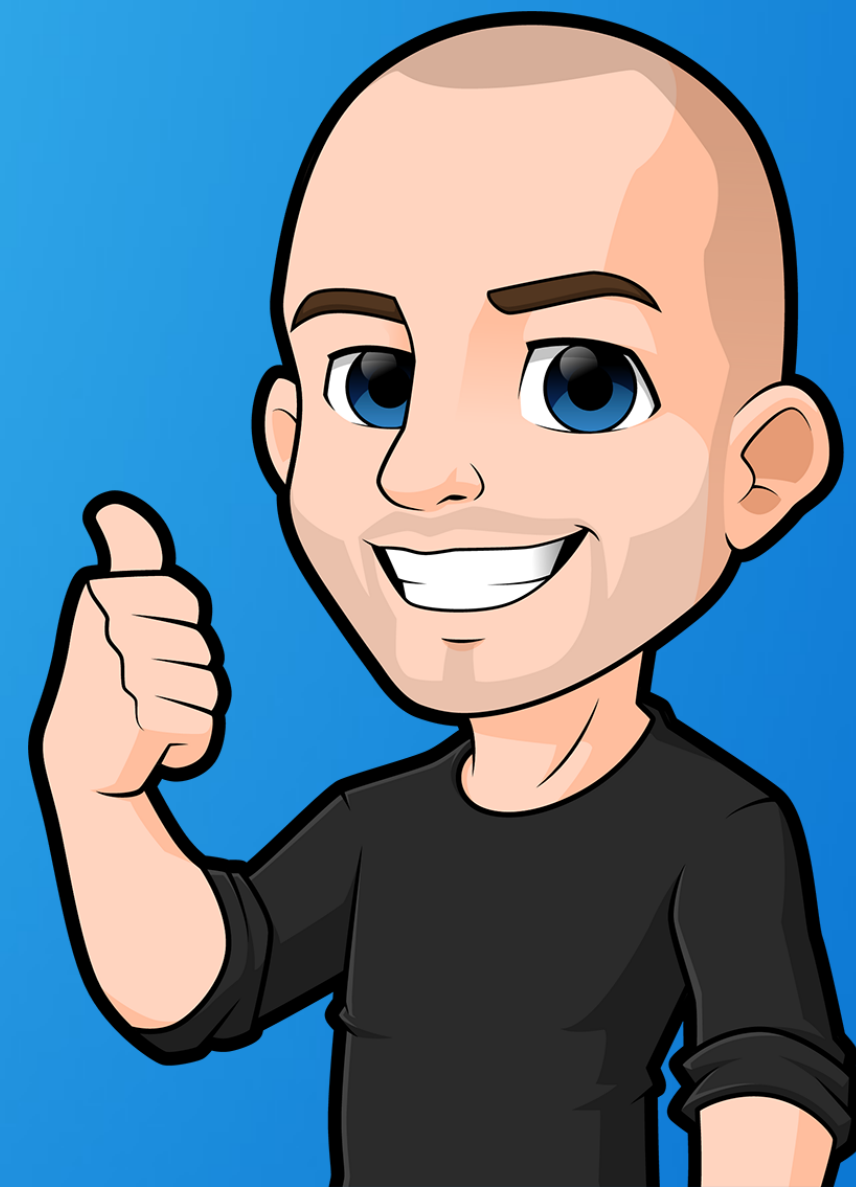

LEERDOELEN

Ik kan laten zien dat ik...

A.kan uitleggen wat **economische groei** is en wat de overheid hieraan heeft

B.begrijp wat een **recessie** is en welke gevolgen dat voor de economie heeft

HOE GAAT HET?

Als we willen weten hoe het gaat met de economie, dan kijken we naar het Bruto Binnenlands Product (bbp).

Het bbp is de totale waarde van alle productie (goederen én diensten) in ons land. Als het bbp stijgt, noemen we dat economische groei.

Er is dan meer werk en we gaan meer verdienen: Het nationaal inkomen stijgt! Voor de overheid is dat gunstig; er komt namelijk meer belasting binnen en ze hoeven bijvoorbeeld minder werkloosheidsuitkeringen te betalen.

HOE GAAT HET?

Het kan helaas ook tegenvallen! Als de economische groei twee kwartalen lager is dan daarvoor én ook lager is dan gemiddeld, spreken we van een **recessie**.

Het kan zelfs zo zijn dat het bbp krimpt, dan produceren we dus ook minder. Als een recessie langer duurt of als het bbp krimpt, noemen we dat **economische krimp**.

Op zo'n moment ontstaat vaak **conjuncturele werkloosheid**.

De overheid kan dan bijvoorbeeld **belastingen verlagen** om te zorgen dat consumenten meer geld overhouden en dus meer kunnen uitgeven.

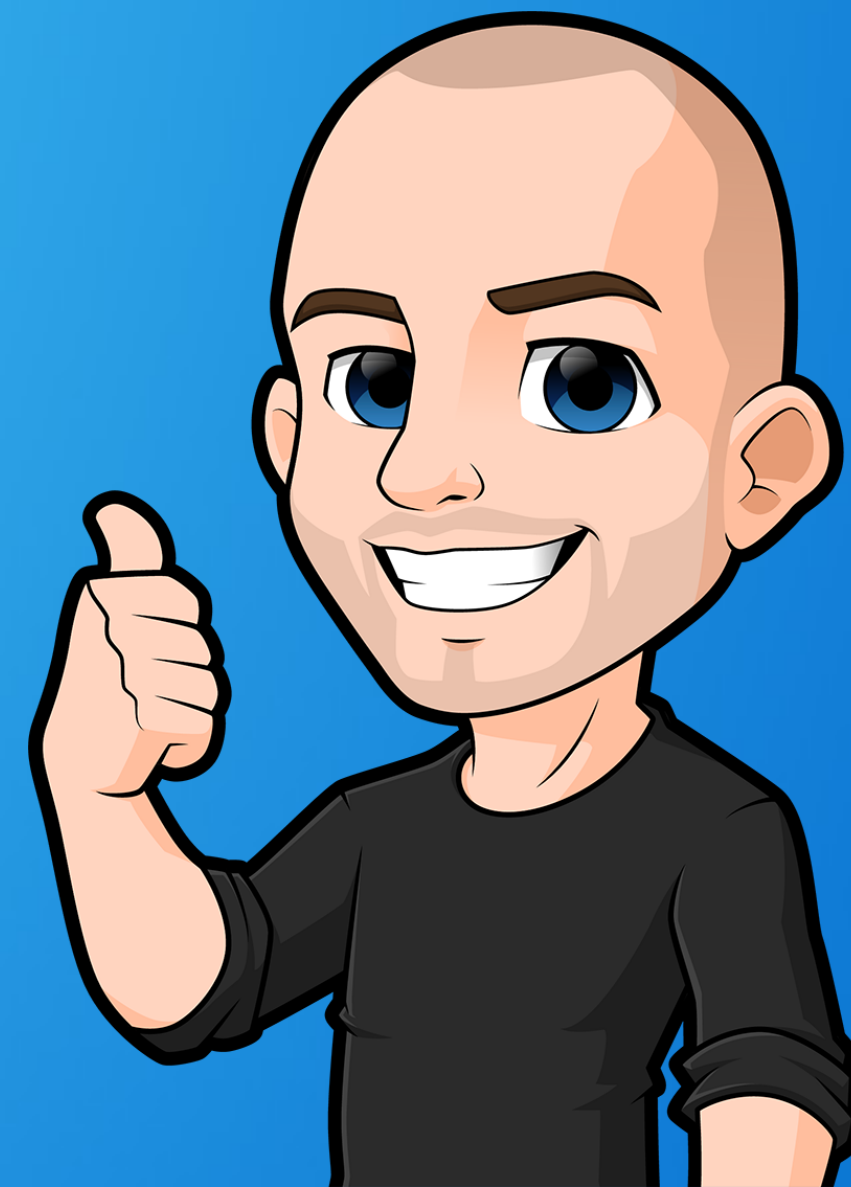
LEERDOELEN

Ik kan laten zien dat ik...

A.begrijp wat het sociaal minimum betekent

B.tenminste twee volksverzekeringen, werknemersverzekeringen en sociale voorzieningen ken en uit kan leggen hoe deze in grote lijnen werken

C.het stelsel van sociale zekerheid kan onderverdelen in een schema

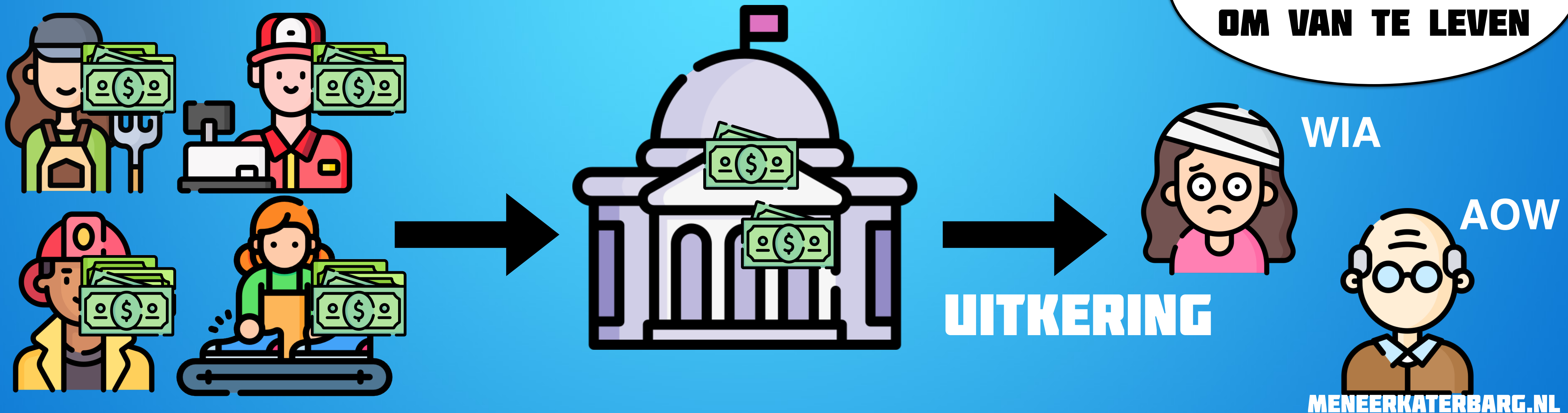

SOCIALE ZEKERHEID

Nederland is een verzorgingsstaat.

Dit betekent onder andere dat elke inwoner is verzekerd van het sociaal minimum.

Dit regelt de overheid via het stelsel van sociale zekerheid.

**WELKE
UITKERINGEN ZIJN
ER EIGENLIJK?**

VOLKSVERZEKERINGEN

AOW - ANW - WLZ

WERKNEMERS- VERZEKERINGEN

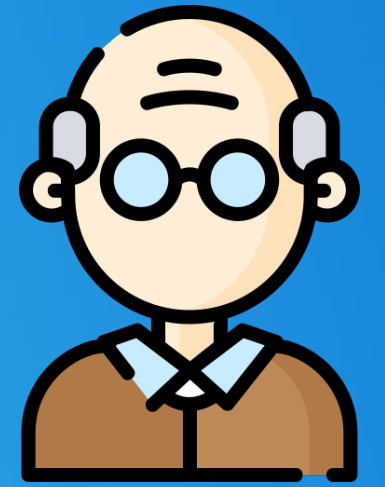
WIA - WW

SOCIALE ZEKERHEID

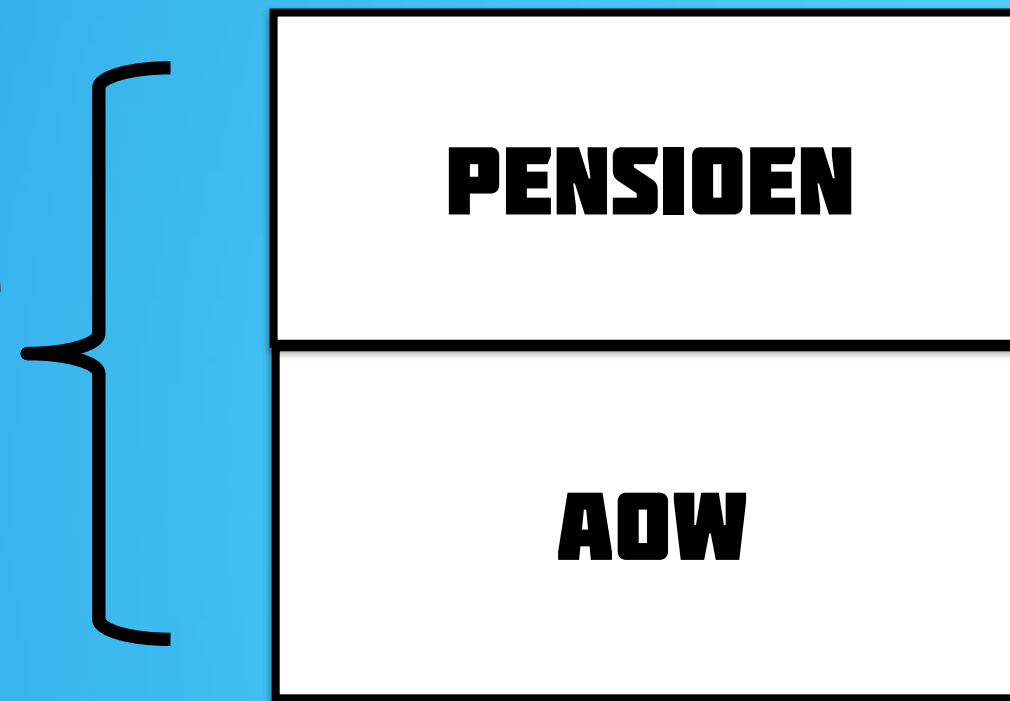
**SOCIALE
VOORZIENINGEN**
PARTICIPATIEWET
TOESLAGEN

VOLKSVERZEKERINGEN

AOW → Krijgt iedereen boven de 67. Daarnaast moet je zelf een pensioen bij elkaar sparen.

Samen is dit ongeveer wat je verdiende toen je nog werkte

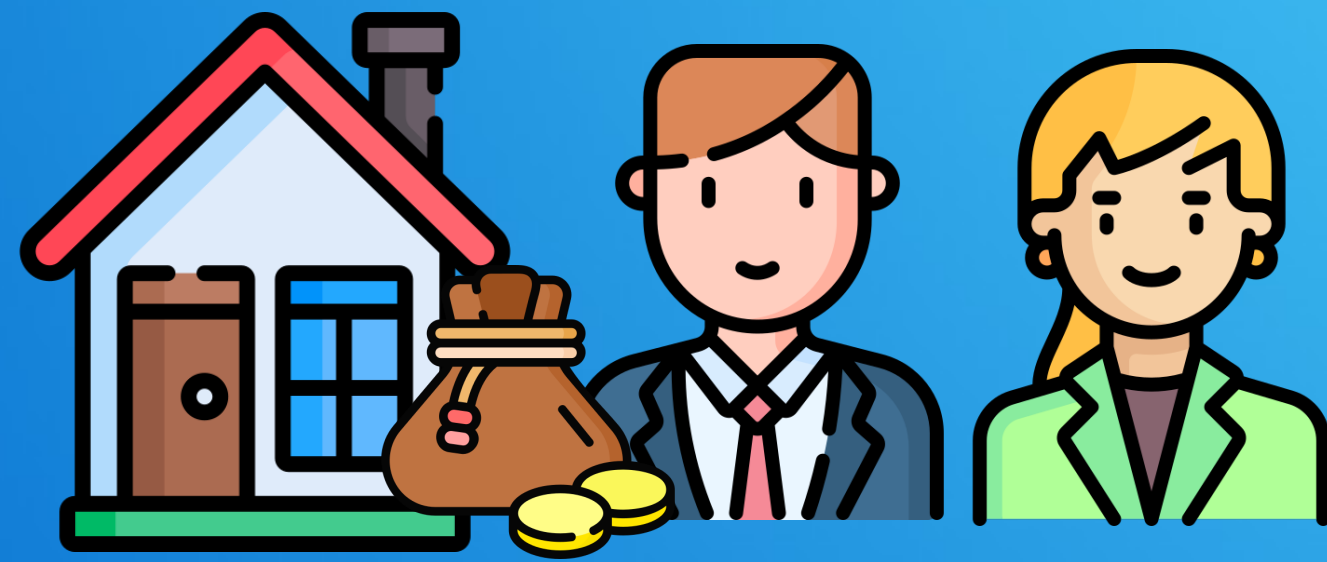

→ Moet je zelf bij elkaar sparen, via je werk

→ Net iets minder dan het minimumloon

ANW

Wanneer degene die voor het inkomen zorgt is overleden.

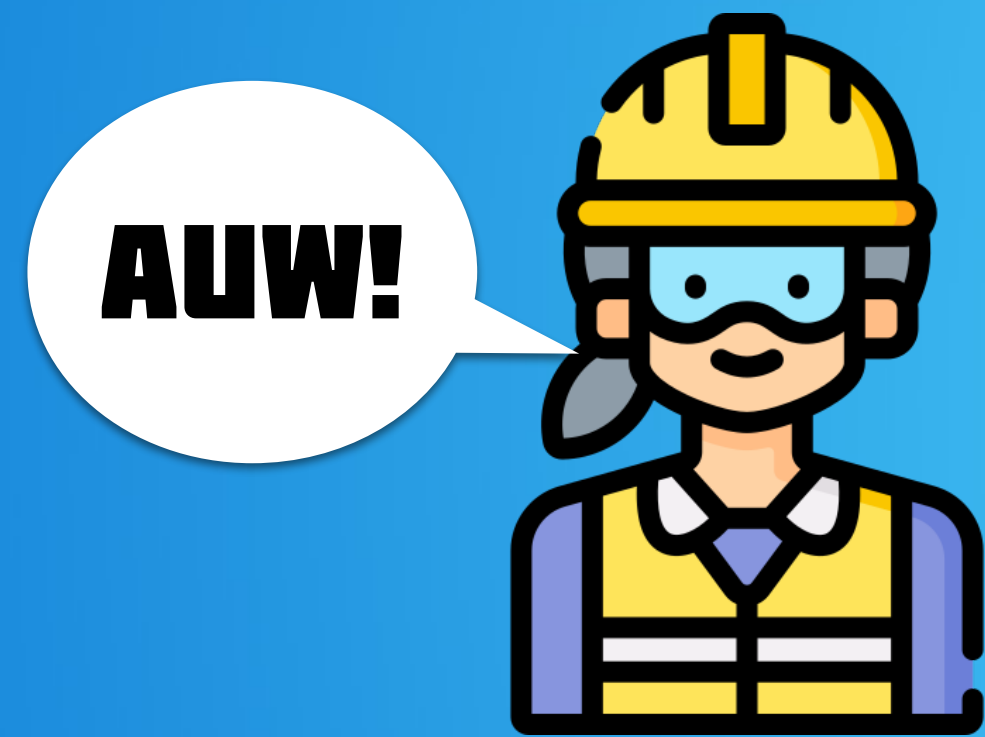
WLZ

Voor mensen die 24 uur per dag zorg nodig hebben.

WERKNEMERSVERZEKERINGEN

WIA → Na twee jaar ziekte kom je in de WIA. De overheid bepaalt dan hoeveel procent je nog wél kunt werken (dus wat jouw arbeidsvermogen is) en voor het restant krijg je een uitkering.

→ Arbeidsvermogen = 60%

→ WIA-uitkering voor 40%, de rest zelf verdienen

WW →

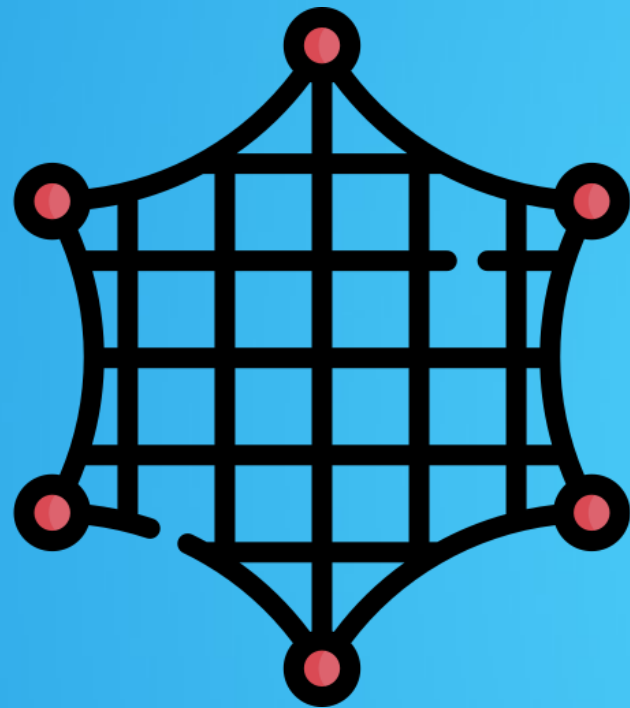
Voor wanneer je (buiten jouw schuld) ontslagen bent. Voor elk jaar dat je gewerkt hebt, krijg je een maand een uitkering van 70% van je laatstverdiende loon.

→ 10 jaar gewerkt = 10 maanden uitkering.
Daarna Participatiewet.

SOCIALE VOORZIENINGEN

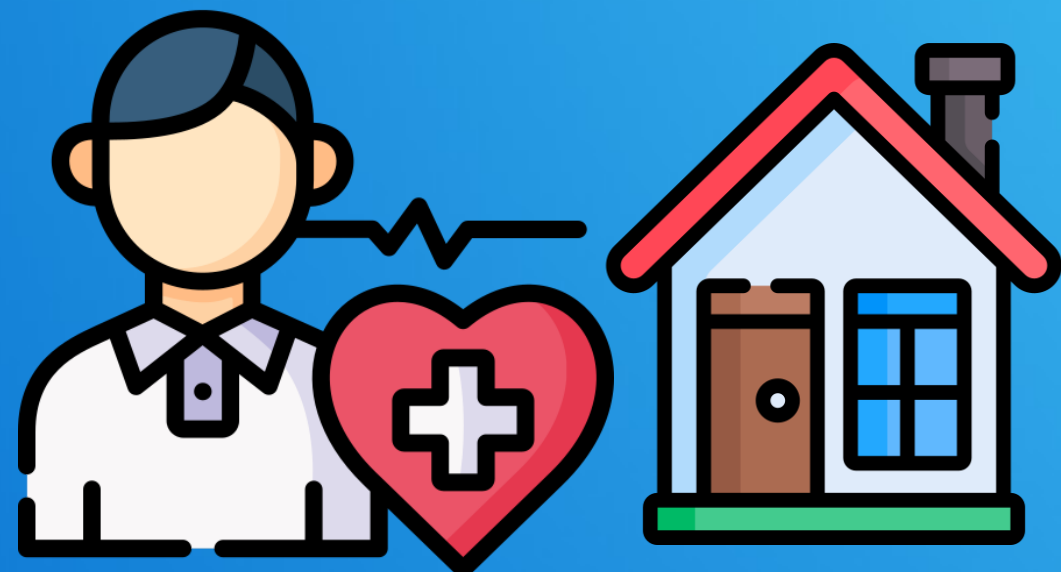
PARTICIPATIEWET (BIJSTAND)

→ Wanneer je op geen andere manier aan inkomen kunt komen, maar niet arbeidsongeschikt of 67+ bent. Je moet blijven solliciteren.

→ Lager dan het minimumloon
Heb je veel spaargeld of een partner met een goed inkomen? Dan krijg je niks.

ZORGTOESLAG & HUURTOESLAG

→ Om mensen te helpen met het betalen van hun zorgverzekering en met de huur.
De Belastingdienst maakt jou hier maandelijks geld voor over.

SOCIALE ZEKERHEID

Volksverzekeringen

AOW

Algemene Ouderdomswet

ANW

Algemene nabestaandenwet

WLZ

Wet langdurige zorg

Werknemersverzekeringen

WIA

Wet Werk & Inkomen naar Arbeidsvermogen

WW

Werkloosheidswet

Sociale voorzieningen

Participatiewet (Bijstand)

Zorgtoeslag & Huurtoeslag

**Sociale
Verzekeringen**
(Betaald uit premies)

**Sociale
Voorzieningen**
(Betaald uit belasting)

LEERDOELEN

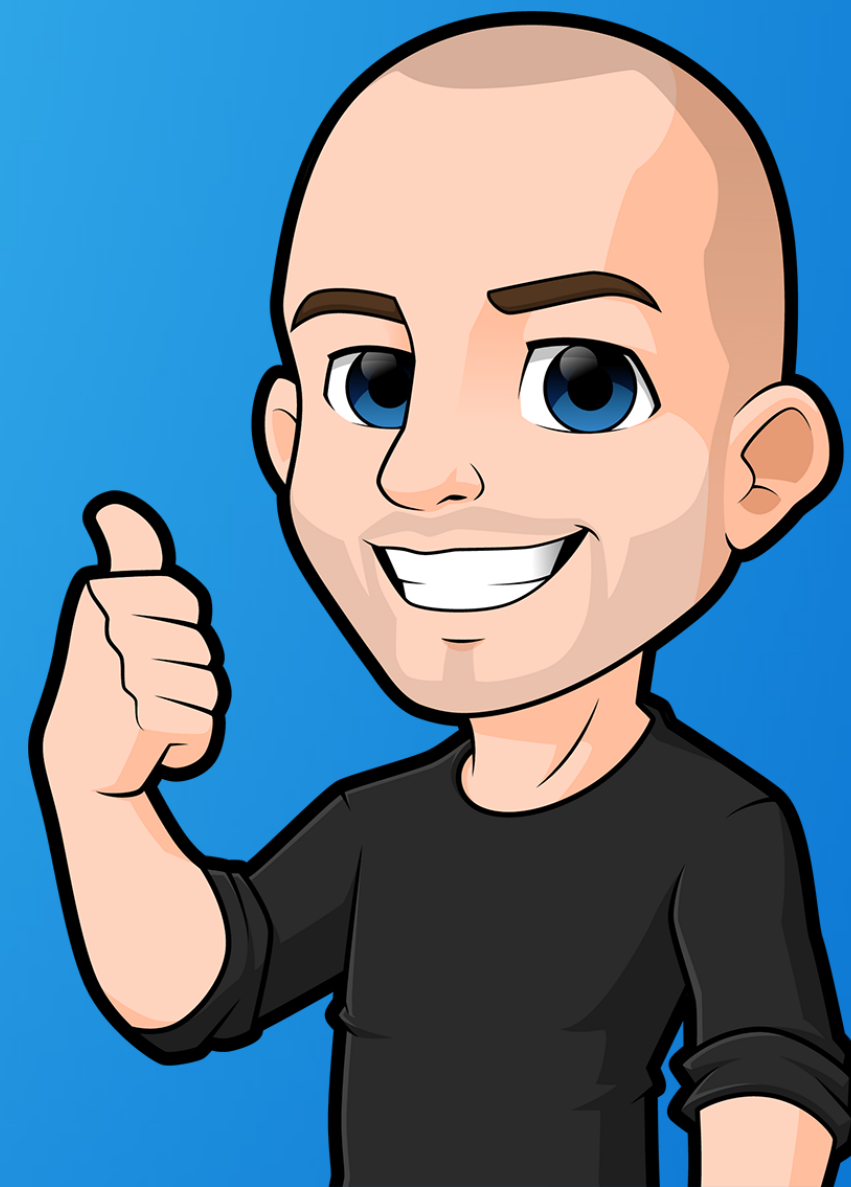
Ik kan laten zien dat ik...

A.het verschil ken tussen de rijksbegroting en de miljoenennota

B.kan uitleggen wat de overheid kan doen bij een begrotingstekort

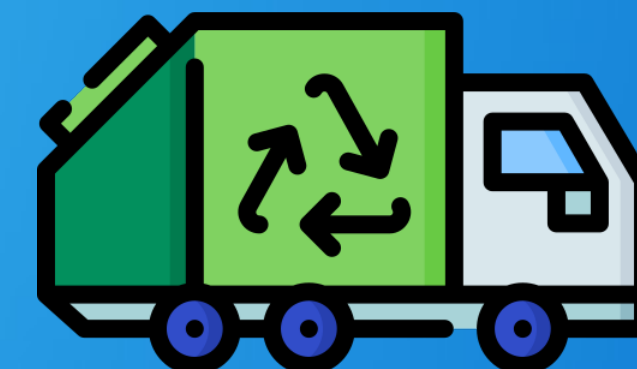
C.met voorbeelden het verschil uit kan leggen tussen directe belastingen en indirecte belastingen

D.een aantal gemeentelijke belastingen kan noemen

OVERHEID

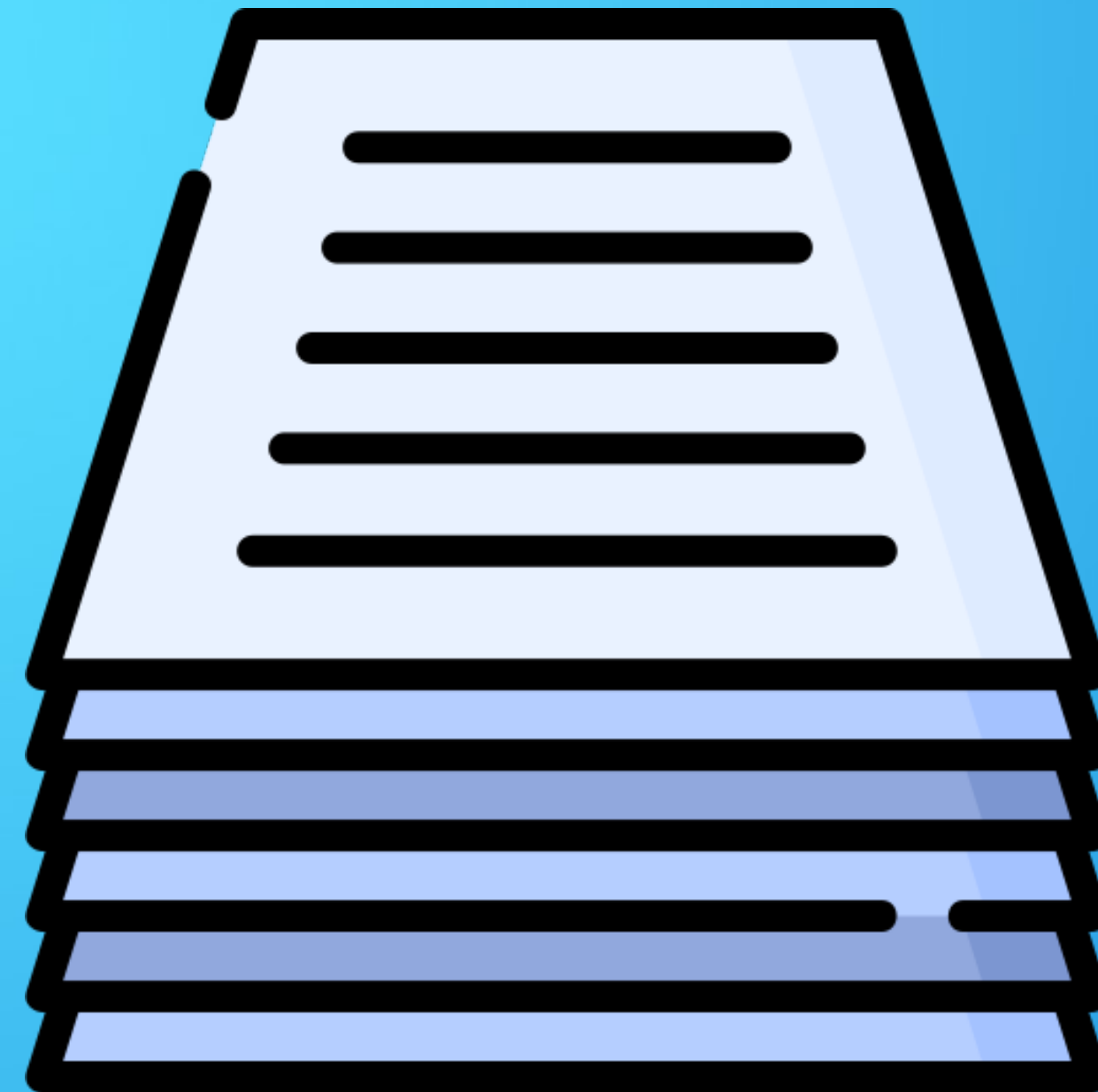
**WAAR BETALEN
ZE DIT VAN??**

BEGROTING VAN DE OVERHEID

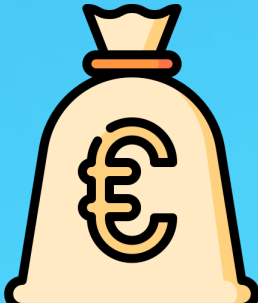
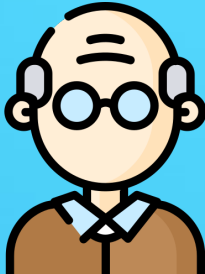
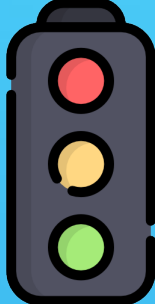
De overheid maakt elk jaar een begroting. In deze rijksbegroting staan alle inkomsten en uitgaven van het komende jaar.

In de miljoenennota legt de regering alle bedragen uit. Bijvoorbeeld waarom er meer of minder geld naar het onderwijs gaat.

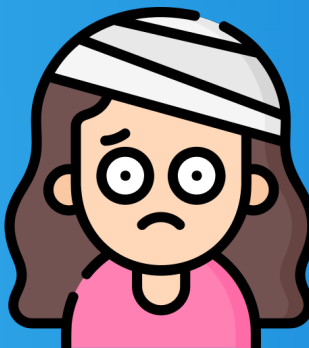

RIJKSBEGROTING

INKOMSTEN

- **Directe belastingen**
(Loonbelasting, vennootschapsbelasting)
- **Indirecte belastingen**
(Btw, accijns)
- **Sociale premies**
- **Niet-belastingontvangsten**
(Winst staatsbedrijven, boetes)

UITGAVEN

- **Zorg**
- **Sociale zekerheid**
- **Onderwijs**
- **Veiligheid**
- **Infrastructuur**
- **Landbouw**

BEGROTING VAN DE OVERHEID

Als de overheid meer uitgeeft dan dat er binnenkomt, ontstaat er een begrotingstekort. De overheid kan dan drie dingen doen:

1. Zorgen voor meer inkomsten (bijv. belasting verhogen)
2. Zorgen voor minder uitgaven (bezuinigen)
3. Geld lenen. Zo ontstaat er dus een **staatsschuld**.

Let op!
Geld lenen
kost geld

De overheid moet namelijk elk jaar **rente** betalen over de schuld die ze hebben opgebouwd.

HOE ZIT DAT BIJ DE GEMEENTE?

Ook gemeentes hebben hun eigen inkomsten en uitgaven.
Hoe komen zij eigenlijk aan hun geld?

